

Uspješno je završena 17. zagrebačka speleološka škola, pod vodstvom Darka Cucančića, koju je završilo 10 polaznika, a Marijan Čepeljak organizirao je i vodio Prvu školu bivačiranja u zimskim uvjetima. Protekle godine su za naslov speleologa položila ispite 4 naša člana — Darko Cucančić, Neven Cobanov, Robert Erhardt i Ivica Nemeš, što je također doprinijelo radu odsjeka.

Od ostalih aktivnosti značajno je sudjelovanje na savjetovanju o suvremenoj spel. oprmi, održanom 10. 12. 1983. u Planinarskom domu »Runolist«, organizirano je 17. spel. večer, s temom: »Rođenje pod zemljom«, na kojem je predavanje uz dijapozitive održao gost iz Francuske, speleolog-rovnjak Eric le Guen. Treba spomenuti i prisustvovanje Jurice Sekelja na savjetovanju o snažavanju iz spel. objekata, održanom u Madarskoj. On je također sudjelovao i u alpinističkoj ekspediciji u Patagoniji.

Vijesti

UZ IZLOŽBU »ENDEMI I RELIKTI U FAUNI JUGOSLAVIJE«

Početak 1982. otvorena je u Hrvatskom narodnom zoološkom muzeju privremena izložba pod nazivom »Endemi i relikti u fauni Jugoslavije«. Posebnu cjelinu u toj izložbi predstavlja svijet podzemlja, koji je ovdje prezentiran u sklopu krških terena. Tu je izložen ugovnom slikovni materijal, ali i živa čovječja ribica (*Proteus anguinus*). Čitav vijek provodi u stadiju ličinke (neotentila), a rasprostranjena je od Monfalcona u Italiji do Crne Gore. Jedinu slatkovodnu cijevaš *Marifugia cavatica* (Anelida — Polychaeta) u izložbi je zastupljen fotografijom živog primjerka i eksonatima naslaga cijevčica uginulih jedinki. Prema do sada objavljenim podacima ovaj cijevaš je poznat samo iz Jugoslavije. *Congeria kusceri* je jedini podzemni školjkaš i jedini autohton predstavnik svog roda danas u Evropi. Mnogo vrsta ovog roda je živjelo u tercijaru, ali su sve one nakon izmijenjenih uvjeta na području Evrope izumrle. Podzemlje je vrlo bogato i kukcima, uglavnom kornjašima. Od izloženih je zanimljiva vrsta *Hadesia vasceki*, koja je jedini do danas poznati kukac filtrator (životinje koje filtriraju vodu da bi se prehranile su poznatije kod nekih drugih skupina, npr. riba i kitova). Uz najveći dio vrsta u izložbi su date i karte rasprostranjenja. Svrha izložbe je da posjetiocima pokaže rijetkosti u našoj fauni, te da nas upozna s nekima od njih (fiziološko je samo oko 10% endema i relikata koji žive na području Jugoslavije). Neke od prikazanih životinja su posebno rijetke, a sve imaju veliku vrijednost za nas, za znanost uopće, a posebno za znanost o evo-

luciji. Zato apeliramo na građane, a posebno djecu i učenike raznih škola da štite ove, kao i sve ostale životinjske vrste, jer o generacijama naših mladih narastaž ovisit će sudbina spomenutih, našeg prirodnog blaga.

Članovi Tatjana Bakran, Igor Čihoratić i Marijan Čepeljak bili su organizatori 16. otvorenog prvenstva Zagreba u orijentaciji. Dosta naših članova natjecalo se u skijaškom »Velebitaškom trku«, koji je organizirao Robert Erhardt. I protekle godine dosta smo radili na uređenju Ratkovo-veg skloništa na Samarskim stijenama, ali radu o-doprinijeli njegovom konačnom otvaranju 13. 11. 1983.

Suradnja s ostalim odsjecima odvijala se kroz sudjelovanje naših članova na istraživačkim akcijama drugih odsjeka, kao i kroz sudjelovanje članova drugih odsjeka na akcijama našeg odsjeka.

Treba istaknuti da su naši članovi pisali članke i reportaže o spel. istraživanjima i spel. radu u dnevnoj i tjednoj štampi, te surađivali s časopisom »Naše planine«, »Spiljarskim vjesnikom« i »Speleologom«.

Ana Sutlović

luciji. Zato apeliramo na građane, a posebno djecu i učenike raznih škola da štite ove, kao i sve ostale životinjske vrste, jer o generacijama naših mladih narastaž ovisit će sudbina spomenutih, našeg prirodnog blaga.

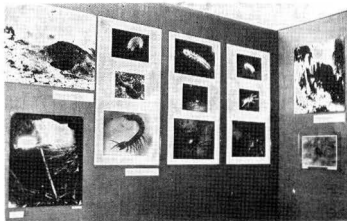
Franjo Perović

ZNAČAJNO ENTOMOLOŠKO OTKRIVJE U PRETNEROVOJ JAMI NA BIOKOVU

U okviru IV spel. logora u predjelu Lokve na Biokovu, održanom 1983. otkrivena je i jedna dublja jama (—252 m), kojoj su istraživači dali ime Pretnerova jama u spomen biospeleologa E. Pretneru. Igram slučaja u jami je, na dubini od 170 m spiljski speleolog i malakolog Tončij Rada našao nekoliko primjeraka spiljskih kornjaša. Svi primjerci sabrani su na mjestima kuda se slijevaju jake vode cijednice. Preliminarna determinacija ovih kukaca pokazala je da se tu radi o novom rodu i novoj vrsti spiljskog kornjaša iz potporodice *Bathyscielinae*, prilagođenog posebnim uvjetima života što ih predstavljaju mjesta niz kola se slijevaju vode cijednice i manji vodotoči. Pošto su bila uhvaćena samo tri primjerka, i to muškog spola, odlučili smo poduzeti naredno istraživanje kako bismo sakupili više primjeraka potrebnih za znanstvenu obradu i pokušali, ujedno, saznati što više o životnoj sredini ovog zanimljivog kornjaša. Obavili smo ga kao dvočlana ekipa 26.—27. 11. 1983. Sabrali smo još 17 primjeraka, obavili meteorološka mjerenja, te uzeli uzorke vode, mulja i stijena na mjestima gdje su kukci nađeni. Znanstvena obrada materijala je u toku.

Branko Jalžić

Dio izložbe »Endemi i relikti«

VODIČKA SLUŽBA PO ŠPILJI VETERNICI

Od početka sustavnih istraživanja 1948. godine, Špilja Veterinica na Medvednici kraj Zagreba, najdulja špilja sjeverozapadne Hrvatske (približno 6500 m) do danas imala je na ulazu nekoliko puta organizirano dobrovoljno vođenje posjetitelja po svojim lakše dostupnim dijelovima. Zavisno o smjenama generacija članova zagrebačkih spel, odsjeka i njihovom trenutnom zanimanju za dežurne pred špiljom, periodi su bili dulji ili kraći, ali su rijetko trajali dulje od jedne sezone proljeće—jesen. Tek početkom pripremnih radova na uređenju špilje 1979. i postavljanjem vrata u ulaznom dijelu, a od 1. siječnja 1980. i električne rasviete prvih 380 metara, stvoreni su uvjeti za stalno vođenje turista u špilju. Na inicijativu Hrvoja Malinara, koji je načinio prijedlog organizacije vodičke službe, pripremio program vođenja po špilji i u suradnji s članovima SO PDS "Velebiti" iz Zagreba, prvi prospekt špilje, KSPSH je formirala Službu vodiča po špilji Veterinici koja je počela djelovati 24. 3. 1979. Otada do danas pred ulazom se svake subote, nedjelje i blagdanom smjenjuju članovi zagrebačkih spel, odsjeka, koji kao vodiči i njihovi pomoćnici obavljaju vođenje turista i prolazećih planinara urednim dijelom špilje, ali i aktivnu zaštitu špilje od nesavjesnih posjetitelja. Sredstva za dnevnicu vodičima osigurava SIZ Pizike kulture općine Susjedgrad, a materijalni izdaci za održavanje i uređivanje špilje i opreme dionično se pokrивaju od prodanih ulaznica. Dužnost voditelja službe je od početka do studenog 1981. godine obavljao Damir Prelovec, a otada do danas Juraj Posarić. God. 1979. špilju je posjetilo (s plaćenim ulaznicama) 437 posjetitelja, 1980. 1158, 1981. 764, 1982. 1096 i 1983. 1144. U tom broju nisu uračunati istraživači, daci i studenti koji su u špilji obavljali nastavu te razni profesionalci koji po prirodi posla u špilju ulaze slobodno. Ulaganje sredstava u Službu vodiča po špilji svakako se korisnim, jer praktično više nema devastiranja špilje.

Juraj Posarić

TEŠKA NESREČA U ŠPILJI "GROTA" NA ČIOVU

Sredinom lipnja 1982. pri sabiranju kukuca u špilji Grota kod mjesta Okrug Gornji, teško se onesrećio splitski speleolog Tonič Rada. Ovaj speleološki objekt je inače malih dimenzija a tvore ga ulazna jama dubine oko 2 m te dva splitska kanala od kojih jedan završava s iznornom dubokom oko 9 m. Rada se u obilazak špilje sticao u neposrednom trenutku autom iz Solita ne vrlo toplom danu. Sa sobom nije nosio nikakvu spel, opremu na je špilju osvetliovao svijećama posuđenim od mještana. Iz do sada neobjašnjivih razloga, Rada je na trenutak izgubio pribravnost, a time i osjećaj za orijentaciju, te je idući kanalom oao u bunarastu jamu na njezovu kraju i zadovolje teško oziedle na glavi, desnoj ruci i nozi. Nakon pada pokušao se sam izvuci iz jame ali mu to nije pošlo za rukom. Srećom je dionička kolu je prevezao do Trojira, zabrinuta što se do tada nije vratila, otišla u Okrug Gornji do špilje. Kad je uspjela dozvati Radu, obavijestila je o nesreći nekoliko mještana. Uz pomoć užeta i mornarskih ljestava oni su ga iz špilje uspjeli izvuci. U to vrijeme stigla je i ekipa bitne pomoći koja ga je odvezla u splitsku bolnicu. U novijesti hrvatske speleologije ovo je do sada najteža nesreća.

Branko Jaltić

SEMINAR O MJERENJU I CRTANJU

Na prijedlog više speleoloških odsjeka, KSPSH je 20.—21. XI. 1982. organizirala u Zagrebu Seminar o mjerenju i crtanju speleoloških objekata. Teoretski dio je održan u društvenom domu PSH, a praktički u špilji Veterinici. Većina sudionika je noćila (bivakirala) u špilji (u "Separeu" — oko 300 m od ulaza).

Sudjelovalo je 12 članova iz 5 SO-a: Radovan Matijević, "Mosorski špilje": Hrvoje Korušić i Ivo Jelenić, "Dubovca": Karlovac; Biserka Sušković, Zdravka Plavčić i Dubravka Raica, "Šutjeska": Zagreb; Slaven Dobrović, Nera Stijačić i Ana Štulić, "Velebiti": Zagreb; Zelimir Ludvig, Ozren Lukić i Ljubo Leontić, "Željezničars": Zagreb, Predavača!

instruktora bilo je 5: Radovan Cepelak, "Velebiti": Zagreb; Juraj Posarić, Vlado Božić, Svetlana Hudec i Vlado Lindić, "Željezničars": Zagreb. Na seminaru su obradene sljedeće teme: Speleološka dokumentacija (V. Božić); Povijesni pregled izrade nacerta u svijetu i kod nas (V. Božić); Zapisnik speleoloških istraživanja (R. Cepelak); Speleološki znakovi (J. Posarić); Mjerenje dužina i kutova (J. Posarić); Pribor za mjerenje i crtanje (J. Posarić); Izrada nacerta (V. Božić); Kabinetska obrada nacerta (S. Hudec); Izrada tehničkog nacerta i tehničkog opisa (S. Hudec); Prikaz literaturne (V. Božić).

Sudionici su sami vježbali mjerenje raznim priborom, crtali su raznim metodama u raznim mjerilima, i to kako horizontalne tako i vertikalne dijelove špilje, izradili tehnički nacrt i tehnički opis dijela špilje, te samostalno ispunili Zapisnik speleoloških istraživanja.

Za seminar je KSPSH pripremila sljedeću literaturu: R. Cepelak i M. Garašić: "Tumač Zapisnika speleoloških istraživanja", Zagreb 1982.; J. Posarić: "Speleološki znakovi", Zagreb 1982.; V. Božić: "Popis literature o mjerenju i crtanju speleoloških objekata", Zagreb 1982.; i V. Božić: "Dijagram za mjerenje dubine jama pomoću pada kamena", Zagreb 1982.

KSPSH je snosila troškove potrošene materijala, umnožavanje pisanog materijala i dnevnicu instruktora (ukupno 5.853 din), dok su sudionici svoje troškove snosili sami.

Vlado Božić

SIMPOZIJ "COVJEK I KRŠ '83"

Spel, društvo "Bosanskohercegovački krš" iz Sarajeva organiziralo je u Mostaru od 10.—12. lipnja 1983. već tradicionalni simpozij "Covjek i krš '83". Tema su bile: "Istraživanje krških podzemnih prostora"; "Covjek i podzemni prostori u prošlosti i našem vremenu". U tri dana simpozija održano je 32 referata i stručnih ekskurzija po Mostaru i daljoj okolici. Iz Hrvatske su sudjelovali: Srećko Božičević s referatom "Korištenje speleoloških objekata kao skloništa u sistemu ONO i DSZ"; i Vlado Božić referatom "Pračovjek kao speleolog". Referatima su bila obuhvaćena gotovo sva područja speleologije.

Vlado Božić

MEDUNARODNA KONFERENCIJA

O SPASAVANJU IZ SPELEOLOŠKIH OBJEKATA

Od 3.—8. listopada 1983. održana je Konferencija Komisije za spašavanje iz spel, objekata Međunarodne spel, unije u gradu Aggteleku u Mađarskoj. Sudjelovali su speleolozi iz Austrije, Bugarske, Čehoslovačke, Francuske, Italije, Jugoslavije, Mađarske, SR Njemačke, Njemačke DR, Poljske, Rumunjske, SAD, Sovjetskog Saveza, Švicarske, Švedske i Velike Britanije.

Teme konferencije bile su ove: Organizacija službe spašavanja, tehnika spašavanja, komuniciranje u spel, objektima, primjena nove opreme, statistički podaci o spašavanju, bibliografija i razni drugi problemi spašavanja. Bile su organizirane i pokazne vježbe. Spel, snasavaoci iz Austrije, Čehoslovačke, Mađarske, Francuske, SR Njemačke i Sovjetskog Saveza prikazali su spašavanje iz okomitih i vodoravnih dijelova spel, objekata, kao i spašavanje iz potopljenih dijelova kanala. Tom prilikom su pokazana i nova spel, nosila konstruirana i proizvedena u Italiji, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i SAD. Bili su organizirani i posjeti turističkim spel, objektima u okolici: u špilju Baradlu u Aggteleku i termalne kunkke u špilji Miskolc-Topolca.

Na kraju konferencije izabrano je novo rukovodstvo Komisije. Za predsjednika je izabran dr. György Dénés iz Mađarske, a za predsjednike novoformiranih potkomisija: Marlo Gherbaz iz Italije u potkomisiji za spašavanje iz spel, objekata s vodom, Pierre Riäs iz Francuske u potkomisiji za tehniku spašavanja, Herman Kirehmayer iz Austrije u potkomisiji za opremljenje u spel, opremu za spašavanje, David Panouette iz SAD u potkomisiji za komuniciranje u spel, objektima, André Slasmolen iz Belgije u potkomisiji za spel, bibliografiju i Tony Williams iz SAD u potkomisiji za

vođenje statistike o nesrećama. Dogovoreno je da se slijedeća konferencija održi u Italiji u okolici Trsta.

Na konferenciji su bile prikazane različite tehnike spašavanja i neka nova oprema. Francuski su speleolozi pokazali suštanje po opterećenom užetu pomoću descendera (spuštalice), a talijanski speleolozi spravku koja služi i za spuštanje i penjanje po užetu, a sastoji se od jednog descendera i jednog Kröll (penjalice) u jednom komadu. Pomoću te sprave jedan speleolog u stanju je ievći sam jednog nesrećanog speleologa. Američki speleolozi pokazali su novost u tehnici komuniciranja u podzemlju. Oni su razvili bežični sistem pomoću releja i repitatora postavljenih u spel, objektu na i površini. Komunicira se pomoću prenosnog radio-primopredajnika (voki-tokl) koji na sebi ima i birać telefonskih brojeva, ier je cijeli sistem priključen i na telefonsku centralu. Speleolog pomoću takvog primopredajnika može pozvati spasiilačku ekipu s lica mjesta (mesec) bez izlaska na površinu.

Predstavnik KSPSH i KKSPSJ na konferenciji je bio Jurica Sekelj, spel. instruktor i spasavalaac. član SO PDS »Velebite« iz Zagreba, i u njegovom mišljenju konferencija je vrlo uspjela, ier se na njoj moglo dosta novoga vidjeti i naučiti.

Vlado Božić

SPELEOLOŠKI LOGOR »BIOKOVO '82«

KSPSH je i 1982. organizirala spel. logor na Biokovu u području Lokve, uz plan, kuću »Slobodan Ravlić«. Logor je održan od 4—11. rujna a prisustvovalo je 30 planinara-speleologa iz Zagreba i Makarske. Voda logora je bio Jurica Sekelj, član SO PDS »Velebite« iz Zagreba. Logor je u potpunosti uspio jer je istraženo 25 spel, objekata, a u istraživanjima su aktivno sudjelovali svi učesnici logora. Prilikom istraživanja uvježbavana je tehnika spuštanja i penjanja po užetu. Iskusiili speleolozi prenosili su svoje znanje na mlade članove. Većina spel, objekata ovog područja su ledenice, na dnu kojih se nalazi snijeg i led, a temperatura zraka je oko 0°C. Kod budućih istraživanja ovog područja preporučuje se nositi sepin, dereze, ledne klinove i drugu opremu za led, kao i toplu obuću i odjeću. Najznačajniji istražen objekat je Sedma jama veičanstvena, duboka 160 i duža 45 m. Na logoru su iz SO PDS »Velebite« sudjelovali: J. Sekelj, R. Erhardt, D. Ivanović, I. Nemeš, M. Zajec, J. Hrupački, S. Stolanović i M. Fabinec, a iz SO PD »Biokovo« iz Makarske: Z. Klarić, T. Grgasović, T. Visković, T. Lalić, S. Bušević, D. Kurnarić, M. Ledević, A. Štefilić, A. Šarić. Za vrijeme logora nije se dogodila nikakva nesreća niti ozljeda sudionika. SO PD »Biokovo« se pokazao kao dobar domaćin ovakve akcije, a SO PDS »Velebite« dobar stručni organizator logora. Samo istraživanje i dobro raspoloženje sudionika logora nije ometlo ni loše vrijeme zadnjih dana logora.

Vlado Božić

SPELEOLOŠKI LOGOR »BIOKOVO '83«

I ove je godine Komisija za speleoloziiju PSH nastavila s tradicijom održavanja speleoloških logora na Biokovu. Na prvom od tih logora istražena je i »Jama pod Kamenitim vratima« (520 m). Jedan od najbubliih speleoloških objekata u Jugoslaviji. Ostali logori također su dali vrijedne rezultate u upoznavanju krša i podzemlja Biokova. Do sada je na tim logorima istraženo oko 60 speleoloških objekata i sistematski su obrađena područja Ladane i Lokve.

Ovo godišnji, četvrti logor održavao se od 27. 8. do 3. 9. na predjelu Lokvi okraja planinarske kuće »Slobodan Ravlić«. Istraživanja su vršena u blizini i daljei okolici kuće. Organizator je bio Speleološki odsjek PD »Biokovo« iz Makarske, a voda Tonći Grgasović.

Pozvani su speleološki odsjeci i društva iz cijele Jugoslavije, a na poziv se odazvalo 41 speleolog iz osam društava i odsjeka iz Srbije, Bosne i Hercegovine i Hrvatske, i to: SO Beograd; Nenad Milčić, Aleksandra Eretić, Nenad Galić; SD Banja Luka; Vladan Zlokolica, Vladan Ilić, Ljil-

ljana Dordević, Svjetlana Creplija, Ana Brkić; SO PD »Biokovo« Makarska: Tonći Grgasović, Zlatko Lalić, Anita Mendeš, Mišo Gojak, Joško Šarić, Joško Ravlić, Stipe Bušević, Tonći Lalić, Zorica Ursić, Tonći Matković, Dani Vidoš, Perino Koka, Jelenka Mendes, Marin Priac, Zeljko Mucić, Zeljko Klarić, Silva Ivanac, Tonći Visković, Samo Puharić, Klementina Puharić; PD »Biokovo« Sarajevo: Fiodor Fedčesin; ONK »Atom« Zavidovići: Zdenko Veljačić; SD »Bosanskohercegovački krš« Sarajevo: Oskar Prebanić, Predrag Čančar, Aida Bahtijarević, Damir Ludaš; SO PD »Mosor« Split: Goran Gabrić, Tonći Rada, Emir Strkljević, Radovan Matjek, Dražan Mimica; SO PD »Velebite« Zagreb: Bruno Stanković i Mirjana Vrabec.

Istraženo je 14 objekata, a još dva su posjećena. Najbublija istražena jama je Pretnerova jama (243 m), po dubini druga na Biokovu, a 12. u Hrvatskoj. Ime je dobila po preminulom slovenskom speleologu koji je speleoloziiju posvetio čitav život. Njeno istraživanje je i najbublie trajalo (5 dana) jer je bilo izuzetno teško zbog velikog broja vertikala i uskih prolaza. Na dno su se spuštali Goran Gabrić i Emir Strkljević. Voda te akcije bio je Tonći Rada koji je, vršeći usput biospeleološka istraživanja, naišao na vrlo zanimljivu novu vrstu podzemne faune. Od ostalih objekata vrijedno je spomenuti Upornu jamu istraženu do dubine od 163 m, ali je silaz prekinut zbog nedostatka opreme i zbog davanja prioriteta istraživanju Pretnerove jame.

Za vrijeme logora snimljen je spot za Televiziju Zagreb koji prikazuje spuštanje u ledenicu Dnuu (snimatelj Zeljko Mucić), a emitirani je na televiziji dva puta.

Logor je potpuno uspio, i u pogledu istraženih objekata, a još više zbog izobrazbe mladih kadrova. Oni su se upoznali s modernom speleološkom tehnikom koju će nastaviti primjenjivati u svojim sredinama. Za njih je na logoru organizirana posebna vježba i predavanje. Također je značajno što su se prvi put ove godine sakupili speleolozi iz raznih republika i raznih sredina. Oni su na terenu izmjenjivali iskustva i proširivali svoje znanje. S obzirom na uspjeh ovog, kao i prošlih logora, s praksom njegova održavanja trebalo bi i dalje nastaviti, uz još veće sudjelovanje speleologa iz cijele Jugoslavije.

Tonći Grgasović

12. ZBOROVANJE JAMARJEV IN RAZISKOVALCEV KRASA

U Novom Mestu je 12. linnja 1982. održan 12. zbor speleologa Slovenije. Program je bio podijeljen u dva dijela: stručni i društveni. Stručni je održan prije podne i imao je karakter simpozija, a društveni poslije podne. S obzirom na činjenicu da je održan u Dolenskoj, to je i polovina referata bila posvećena dolenskom kršu. Tu je A. Kranjc govorio o spel. karakteristikama dolenskog krša, F. Osale o arheološkim nalazima u Lukenjskoj jami, M. Aljančić o čvoričjoj ribici u dolenskom kršu, D. Novak o izvoru Globočev uz Krku, D. Josipović o paleolitskim nalazima u špiljama Dolenske, P. Habič o kršu okolice Krško i F. Habe o zagadivanju spel, objekata dolenskog krša. U ostalim referatima obrađena je razna spel. problematika: J. Hajna i F. Mallečkar su govorili o proučavanju ledenih sigla na Nanosu, V. Krauer o pastirskim kulturama u špiljama, J. Urbane o Brezdu pod Gamsovo čeljustu, T. Planina, Z. Korenčan i M. Preisinger o sigurnosnoj spuštalici, F. Mallečkar o primjeni mjerne naprave »Topofil« i M. Aljančić o 25. obljetnici časopisa Naše jame. I. Gams o utjecaju klime na oblik stalagmita na primjeru špilje Vilenice i D. Holcer o spel. ekspediciji u jamu Propante u Grčkoj.

Na stručnom dijelu bilo je prisutno osamdesetak učesnika, a na društvenom stotinjak iz 14 spel. društava i klubova Slovenije. Natopije su zaslužnim članovima bile podijeljene zlatne i srebrne značke kao i priznanja JZS. Nakon podnešnih izvještaja o radu za protekli period birano je novo rukovodstvo JZS za iduće dvije godine. Za predsjednika je izabran Davorin Preisinger a tajnik Jože Tomazin. Tu su još izabrani članovi nadzornog odbora, suda časti, stručnih komisija, uređništva časopisa Naše jame i informativnog glasila

Novice. S obzirom na vrlo svestranu spel. aktivnost JZS dobro je znati koje sve komisije ima. To su: komisija za spašavanje (voditelj je Zvone Korenčan), za školovanje (Milan Trobič), stručna (Franc Sušterčić), ronjenje (Marko Krašovec), tehnička (Tomaž Planina), za fotodokumentaciju (Viktor Rožič), za zaštitu prirode i špiljski turizam (Matjaž Puc), za ekspedicije (Goran Puharic), za orijentaciju (Tone Vedenič), zatim knjižarna (Ranko Uršič), katastar (Matjaž Kunaver) i ONO (Iztok Trček).

Navečer, nažalost, veselje uz lokorsku vatru, gdje su se okupili sudionici, pokrvarila je jaka kiša (prolom oblaka). Od strane KPSPH na društvenom dijelu Zbora prisustvovali su Vladio i Vesna Božić, a navečer su se pridružili još i Radovan Čepelak i Zeljka Vender.

Vlado Božić

ŠPIJLA VRLOVKA KONAČNO UREĐENA

O špilji Vrlovki pisane je već u ovom časopisu (1978-1979, str. 50 i 54) i napomenuto da su u toku radovi na uređenju, a sada donosimo radosnu vijest da je nakon više godina rada Vrlovka ponovo uređena za posjet turista. Prvi puta je špilja Vrlovka kod Kamanja blizu Ozlja bila uređena još 1928. kada je zalaganjem Vlade Horvata, poznatog zagrebačkog planinara i speleologa, uz pomoć tak nova PD "Runolist" iz Zagreba i mještana sela Kamanja, uređen put do špilje i kroz špilju, i kada su na jednom od dva ulaza postavljena vrata. Rasvjeta je tada bila individualna, pa su posjetioci sami nosili svjetlo (karbidne i petrolejske lampe, svijeće). Na svečano otvorenje špilje došlo je tada mnogo ljudi, čak je organiziran posebnij izletnički vlak iz Zagreba, kojim je došlo, računsa se, oko dvije tisuće posjetitelja. O špilji su se od tada pa do rata brinuli mještani Kamanja i povremeno vodili znatljive kroz špilju.

Nakon rata put do špilje bio je zaustavljen ali je ona ostala relativno lako prohodna pa je želja za obnovom špilje bila stalno prisutna. Nedostatak novca bio je osnovni problem. Konačno, pred desetak godina, zahvaljujući zagrebačkom speleologu Srećku Božićeviću, ideja o obnovi špilje počela je nailaziti na razumijevanje i pomoć. Osnovna želja je bila osvjetliti špilju električnom rasvjetom i urediti dobar put do špilje i kroz nju. Trebalo je najprije izraditi točan i detaljan nacrt špilje i prijedlog uređenja. To je učinjeno još 1971. od kada su počeli dugotrajni dogovori i presvotovi oko rješavanja navedenih problema a to je osiguranje novca za uređenje. Ipak, dogovor je postignut pa su sredstva osigurali općina Ozalj, Mjesna zajednica Kamanje i Republički zavod za zaštitu prirode, a mještani Kamanja su i sami dali mnogo dobrovoljnih sati rada.

Najprije je kroz špilju postavljena "radna" rasvjeta potrebna za radove u špilji. Paralelno su tekli radovi na uređenju pristupnog puta od željezničke pruge do špilje, gdje su postavljene betonske stepenice, mali vidikovac uz Kupu pred samim ulazom, nova vrata na jednom otvoru i rešetke na drugom, Dorinom otvoru. Dio ulazne dvorane, prozvana Horvatovom dvoranom, dobio je betonski pod. Kroz špilju je postavljen novi put, s novim mostićima i stepenicama i, kao najvažnije, postavljena je dobra električna rasvjeta. Zanimljivo je da je elektrika uvedena u špilju na njenom samom kraju kroz bušotinu koja se na površini nalazi na kraju sela Kamanja.

Svečano otvorenje ovako uređene špilje obavljeno je na Dan borca, 4. srpnja 1982. uz prisustvo oko 400 ljudi. Osim društvenih i turističkih radnika općine Ozalj, Mjesne zajednice Kamanje i mještana iz Kamanja i okolnih sela, planinara i speleologa iz Karlova, otvorenju je prisustvovala i sestra pokojnog Vlade Horvata, akademik dr. Anđela Horvat, koautorica uz Vladu Horvata, brošure o špilji Vrlovki objavljene 1929. god. Nakon pozdravnih riječi pred ulazom u špilju, svečanu povorku s uzvanicima kroz špilju je proveo Srećko Božićević, nakon čega su ostali posjetioci još dugo razgledavali špilju. Organizatori otvorenja su se pobrinuli i za prirodni propagandni materijal: značke, razglednice i suvenir (majice sa slikom siza iz špilje).

Uređenjem špilje Vrlovke za turistički posjet Hrvatska ima sada, uz Modru špilju, Vranjaču, Lokvarku, Vrelo, Cerovačke, Šipun, Grgosovu spi-

lju i špilju Vetrnicu, 10 turističkih špilja. O špilji se brine Turističko društvo Ozalj i Mjesna zajednica Kamanje, a za vodiča je postavljen Jure Lončar.

Vlado Božić

ISPITI ZA DOBIVANJE NAZIVA SPELEOLOG

U 1982. ispit za dobivanje planinarskog naziva speleolog položio je Nenad Šaljić, član SO PD "Mosor" iz Splita i dobio značku br. 75. Iste godine je značku (br. 76) i naziv speleolog dobio bez polaganja ispita Miroslav Grčević, član SO PD "Sutjeska" iz Zagreba, posmrtno. U 1983. održana su dva ispita na kojima su naziv speleolog i značku dobili sljedeći članovi: Darko Cuančić (značka br. 77), Neven Čobanov (78), Robert Erhardt (82) i Ivica Nemeš (83) iz SO PDS "Veletić" iz Zagreba; Strkljević Emir (80) iz SO PD "Mosor" iz Splita, Tonči Grgasović (81) iz SO PD "Blokovo" iz Makarske i Krunoslav Horuag (84) iz SO PD "Sutjeska" iz Zagreba. Od 1970. kada je u planinarskoj organizaciji iz Hrvatskoj uveden naziv speleolog, pa do konca 1983. taj su naziv dobila (sa ili bez polaganja ispita) 83 člana. Zadnji izdani broj značke je 84. Značka br. 78 je oštećena pa nije izdana.

Vlado Božić

TEČAJ ZA INSTRUKTORE PSH

Koncem 1982. Komisija za školovanje PSH organizirala je tečaj za planinarske instruktore iz svih specijalnosti u planinarskoj organizaciji. Predavanja su održana od 27. 11.-4. 12. u Mjesnom domu PSH, a dio predavanja s vježbama u špilji Vetrnici i na Gorskome zrealu kraj Zagreba. Predavači iz općih predmeta fizičke kulture bili su profesori Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu, iz predmeta općeg planinarstva naši istaknuti planinari, a iz predmeta speleologije spel. instruktori: Juraj Posačić, Boris Vrhek i Vlado Božić, koji su ujedno bili i mentori. Polaznici tečaja bili su sljedeći speleolozi: Vladimir Lindić ("Zeljčničar"), Mladen Garašić ("Sutjeska"), Rudolf Staric i Mladen Kuha ("Dubovace"), Tonči Rada i Goran Gabrić ("Mosor") i Bruno Puharić ("Otočani"). Polaganje ispita bilo je tokom 1982. i 1983. a promocija je predviđena za 1984. god.

Vlado Božić

ZAGREBAČKI SPELEOLOZI PONOVO NA BRAČU

Otok Brač sa svojim brojnim speleološkim objektima, među kojima se ističu duboke jame s velikim vertikalama, i nadalje privlači pažnju speleologa. Već treću godinu za redom u zimsko doba, zahvaljujući odličnoj suradnji među pojedini SO-ima, organiziraju se odlazak na Brač radi ponavljanja ili istraživanja dubokih jama. SO PD "Zagreb-Matica" i Speleološko društvo "Ursus spelaeus" istraživali i mjerili u Kovačević jami i Jami Podgračiče II kod Pražnice te Jami kod Matešića stana kod G. Humca.

Kovačević jama. Po podacima SDH ova jama bila je svladana do dubine od 90 m. S obzirom da su u okolini mjesta Pražnice istraživane jame mnogo dublje, bilo je za očekivati da će i Kovačević jama biti dublja, 12. 12. 1982. D. Horvat i B. Bosner djelomično su je istražili. Dubina jame je oko 190 m od čega na ulaznu vertikalu otpada 150 m. Vertikala završava dvoranom na čijem se kraju nalaze dvije jame, od kojih je jedna istražena i na njenom dnu se nalazi voda. U drugu jamu nisu ulazili ali prema čuvenom kamenom pretopostavlja se da joj dubina iznosi oko 30 m. Ciljevo istraživanje trajalo je oko 6 sati. Jama nije topografski snimljena.

Jama Podgračiče II. U isto vrijeme članovi SD "Ursus spelaeus" R. Dado, J. Ostojić i I. Brozja istraživali su paralelne jame (bočne) u Podgračiču II. Na postojanje tih jama upozorio je F. Matčekar, jedan od prvih donavljača ove jame. Istraživanje je pokazalo da su pojedine od bočnih jama u direktnoj vezi s glavnom jamom, dok je nekima dubina oko 10 m i završava dnom od uzlavljenog kamenog krša. Nakon ovih istraživanja svi sudionici su se spustili na dno jame. Istraživanje je trajalo oko 12 sati.

Jama kod Matešića stana. Već prilikom kondicijskih priprema za speleološku ekspediciju u Fran-

uskju, u okviru kojih je bilo djelomično spuštanje u ovu jamu, uvidjelo se da ona nije najbolje mjerena ni snimljena. Dosadašnji podaci pokazivali su da je duboka 285 m i da se sastoji od tri veće vertikale. Istraživanja koja su obavili članovi SO PD »Željeznica« B. Jalžić, M. Kuhta i O. Lukić pokazala su da je jama duboka oko 260 m i da se sastoji od niza manjih vertikala, zbog čega je za boravak u ovoj jami bilo potrebno 16 sati. Tlocrt nije izrađen zbog neispravnosti kompasa, tipa »Sports«. Jama je mjerena mjernom vrpcom dužine 20 m, dok su veće dužine na vertikalama (33 m) mjerene premjeravanjem užeta, što može biti uzrokom manjih pogreški.

Branko Jalžić

NOVA ISTRAŽIVANJA U GOSPODSKOJ PEČINI NA IZVORU RJEKE CETINE

Speleološki rad u spiljama oko izvorišta rijeke Cetine ovisi danas o stanju razine podzemnih voda koje su prisutne u većini speleoloških objekata tog područja.

Iako je sjeverni sifon u Gospodskoj pećini bio svladan još pred dvije godine, istraživanja novootkrivenih kanala iza sifona i njihovo topografsko snimanje poduzeto je 21. 8. 1962. prilikom zajedničke akcije članova SO PD »Željeznica« i SO PD »Sutjeska«. Ekipu su sačinjavali speleolozi B. Jalžić, Bosner, Branko Jalžić, Maja Kutnjak, Igor Platzer, Juraj Posarić i Zarko Stegmayer.

Prilikom ove akcije topografski je snimljeno ukupno 570 m novih kanala tako da sada dužina Gospodske pećine iznosi ukupno 1750 m, a sigurno je da će dužina ove pećine biti i veća od dva kilometra. U prilog ovoj pretpostavci govori podatak da su prilikom snimanja najprostranijeg kanala, kojim su istraživanja i tekla, registrirana čak 12 otvora sporednih kanala koji nisu istraživani.

Topografski snimci istraženih kanala pokazuju da se spilja u tom dijelu pruža prema zapadu tj. prema Rudelici spilji, od koje je doduše još uvijek prilično udaljena. Potrebno je ipak napomenuti da istraživanja u tom smjeru nisu završena jer ekipa nije raspolagala adekvatnom opremom za svladavanje dva jezera na krajevima istraživanog dijela. Poseban je dojam na speleologe ostavila velika dvorana dimenzija cca 50 x 30 x 20 m u kojoj se ujedno nalazi i jedno od naših najvećih sifonskih jezera.

Na povratku su speleolozi namjeravali izmjeriti dubinu tog jezera kao i ispitati mogućnost prolaza kroz sifon, ali ih je u tome spriječilo nagli porast vodostaja, tako da su se u posljednjem trenutku uspjeli vratiti na površinu.

Branko Jalžić

BABINA JAMA — ZANIMLJIVO OTKRICE U LICI

Odmah po osnutku Speleološkog društva »Ursus spelaeus« u Zagrebu, započeli su članovi tog društva s intenzivnim rekonosiciranjima speleoloških pojava na području Like između mjesta Lovinač — Sv. Rok i Ličko Cerje — Ričice.

Na ovom području, osim donora kojima se vode s ovog dijela Like drenažu kroz Velebit u Zrmanju, nisu bili poznati veći speleološki objekti. Tome su pridonijeli podaci ekipe Speleološkog društva Hrvatske koje su među prvima temeljitije ovdje speleološki istraživale, kao i činjenica da je ovaj teren trebao biti vrlo dobro speleološki istražen zbog hidroenergetskih zahvata i potreba buduće hidroelektrane Obrovac.

Na tom području otkrili su 1960. naši članovi više nepoznatih spel, objekata. Već su preliminarna istraživanja pokazala da se radi o nekoliko značajno velikih podzemnih prostora kojima su zajednička osobitost jamski ulazi i duži spiljski kanali s vodenim tokovima. Zahvaljujući marljivom radu ustanovili su ndr. da je novootkriveni štrnčica ponor dug čak oko 1550 m. Nedaleko od njeza istraživana je i Zelkina jama dubine 80 m u kojoj je otkriveno više od 200 m kanala. Točna mjerenja nisu u potpunosti obavljena pa se može očekivati da će biti i većih dimenzija.

Iste godine, otkrivena je i Babina jama. Istraživana je više puta i do nedavno je bilo poznato oko 200 m kanala. Istraživanja je otežavalo svladavanje dva jezera od kojih jedno za visokog vodostaja postaje sifonsko. Prilikom zajedničke akcije s članovima SO PD »Željeznica« i SO PD »Zagreb« Matića otkriven je najveći dio Babine jame. Ovo otkriće dalo je povoda za novu zajedničku akciju izvedenu 4. i 5. rujna 1962. u kojoj su sudjelovali Robert Dado, Srđan Dukić, Igor Brzoja, Davorin Marković, Krunoslav Lazić, i Jadranko Ostojić iz SD »Ursus spelaeus«, Brankica Bosner, Branko Jalžić, Ozren Lukić i Igor Platzer iz SO PD »Željeznica« te Zarko Stegmayer iz SO PD »Sutjeska«.

Na dnu 40 m duboke jame, koja je ujedno i ulaz u Babinu jamu, stize se u zvonastu dvoranu. Odatle se dalje napreduje kroz usku i nisku »cijev« do površine 50 m dugog jezera. Nakon toga kanal po-prima veće dimenzije. Sve više je sigastih ukrasa a poseban su ures debele maslage bijelog kalcita erodiranog nekadašnjim tokom vode. Nedaleko je drugo jezero koje za visoka vodostaja naraste toliko da nastane sifon. Kanal se odavde postepeno širi i visina dostiže desetak metara. Dno je prekriveno gotovo u cijelosti debelim pjeskullastostilovastim nanosima. Velike i lijepe stalaktite i snijevje nalazimo gotovo po cijelom kanalu. Na njegovu ulazu već se može čuti huk podzemne rijeke Opsenice.

U Babinoj jami
Foto: B. Jalžić

Strmim blatnjavim silazom dolazi se na njene obale. Tu je ujedno ulaz i u 470 m dug podzemni kanjon. Iako bez sigastih ukrasa, vrlo impresivno djeluje kanal oko 15 m visok i do 10 m širok, kojim protiče podzemna rijeka. U uzvodno i nizvodno prolaz sprečavaju sifonska jezera. Sigurno je da se spinja nastavlja u oba ova smjera, ali će buduća istraživanja pripasti ronionicima. Prema podacima J. Ostojića uzvodni sifon u Babinoj fami leži u blizini nizvodnog sifona u spomenutom Str-

motiča ponoru, što svakako predstavlja dobar razlog za podvodna istraživanja.

Speleološki rad u ovom objektu uslovnom je priveden kraju, moguća su još neka otkrića u manjim sporednim kanalima u bokovima velikog kanjona. Na temelju postojećih topografskih podataka izmjerena je ukupna dužina Babine Jame: 1230 metara.

Branko Jalžić

Literatura

Vlado Božić: Vodič kroz uređene špilje Hrvatske. Ovo je dugo očekivana knjiga i prva je vrste u Hrvatskoj. U kraćem uvodu autor upozorava da naše planine obiluju svim mogućim krškim oblicima, ali su podzemne forme dostupne samo malom broju istraživača. Iz želje da i drugi ljudi osjete barem malo čari krškog podzemlja posvećenjem uređenih špilja stvoren je i ovaj vodič. U izdanju Planinarskog saveza Hrvatske izašao je iz tiska 1983. godine u nakladi od 3.000 primjeraka. Format knjige je A-5 sa 32 strane teksta, 32 fotografije u crno-bijeloj tehnici i 11 grafičkih priloga. Naslovna strana je u boji. Špilje koje se preporučuju za posjećivanje podijeljene su u kategorije:

1. turistički uređene špilje,
2. poluturističke ili poluuređene špilje,
3. uređene male špilje i polušpilje,
4. špilje uređene u druge svrhe,
5. nuređene, ali posjećivane špilje.

Najviše pažnje posvećeno je turistički uređenim špiljama. Obradeno je 10 takvih špilja. Opisane je položaj i pristup špilji, dan je kratak opis špilje podaci o trajanju posjete, o načinu rasvjete, propagandnom materijalu i o organizaciji kola brine o špilji. Za svaku špilju naznačena je literatura koja pobliže tretira objekat. Na kraju dokumentacije je skopovani kadrovi. Važni su i popis knjižnica sa speleološkom literaturom. Ova vodič namijenjen je prije svega planinarima i drugim ljubiteljima prirode; bit će koristan speleolozima, a također se preporuča turističkim radnicima.

Hrvoje Malinar

Novice. Informativni bilten Jamarске zveze Slovenije, god. XVII (1982), br. 4, fotokopirano, stranica 45. Cijeli broj je u znaku 12, godišnje skupštine JZS. Pored zapisa o tu su i oširniji prilozima o radu pojedinih komisija te osnovne plana rada za razdoblje 1982-84. Jedan od zaključaka je nastaviti s redovitim izlaženjem Naših jama i Novica, iako postoje mnoge teškoće. Zadaća su da svaki član Saveza postane preplatnik, intenzivirati rad na knjizi o jamarstvu, društva se trebaju više angažirati zajedno sa društveno političkim organizacijama na sprečavanju i zaštiti kraškog podzemlja, razvijati domaću opremu za istraživanje objekata, pojačati rad u komisijama, na izradi dokumentacije te školenju kadrova. Važni su i zadaci na sigurnosti opreme i organizacije istraživačkih te spasilačkih metoda. Tu značajnu ulogu ima tehnička komisija. U protekлом razdoblju važno mjesto zauzima komisija za ekspedicije kao savjetodavni i vodeći organ JZS. Pod njenim pokroviteljstvom izvedene su neke značajnije ekspedicije: ponavljanje nekoliko dubokih jama u Francuskoj (Berger, Pierre - St. Martin) te u sistemu Mirolada istraživanje s domaćim speleolozima, ponor Gortani na Kaninu, te zajedno sa hrvatskim speleolozima u Poljskoj u sistemu Snježne jame i ponor Bunivca na Velebitu, nekoliko jama u Bosni i Hercegovini, u Srbiji i Hrvatskoj (u okolini Lupoglava, Istra) nekoliko jama preko 100 m dubine. Stalna rubrika iz prakse za praksu daje prikaz: 1. geoloških opažanja, 2. hidrozeoloških opažanja, 3. tekuće podzemne vode — kako prikupiti i zabilježiti podatke o tim pojavama. Prisustvovanje međunarodnom susretu spasavalaca speleologa bilo je uspješno kao zaključak se nameće da na akcijama spasavanja moglo sudjelovati i nepoznati speleolozi ako upotrebljavaju istu tehniku (DED) i opremu. Korenčan

i Sabolek prikazao su osnovne postupke drugarske pomoći nesrećenom speleologu koji je ostao na užetu. Ona je moguća jedino ako se vlada osnovama pružanja prve pomoći i tehnikom užetima. Tehnička komisija ispitala je prikazala čvor nazvan »međuvor« jer se koristi za među-sidrila. Srazmjerno malo slabije uže. Od 14 čvorova koji se koriste, nalazi se s faktorom čvrstoće 0,9 na sredini. Na kraju tu su novosti iz knjižnice JZS.

Vladimir Lindić

Novice. Informativni bilten JZS, god. XVIII (1983) br. 1-4, strana 47, fotokopirano. Za proteklo razdoblje dani su zapisnici Izvršnog odbora. Počela je izrada opreme za istraživanje DED tehnikom u Izoli. Novice imaju 180 preplatnika, a štampanje se jedva pokriva finansički te je to jedan od razloga nereditovito izlaženja. Organizirane su spasilačke ekipe u nekoliko društava. Uveden je osobni karton za praćenje aktivnosti rada. Do kraja godine planira se kategorizacija za članove JZS. Održan je instruktorski tečaj s osnovnim ciljem da se stvori kadar za vođenje izobrazbe u društvima i klubovima. Katastar radi na izradi popisa istraženih objekata za potrebe članstva, da bi se istraživanja poboljšala. JZS je organizirala veliku vježbu »Golovec 83« sa ciljem da se ispita spremnost članstva u slučajevima prirodnih katastrofa. Koristi se standardna oprema jamarških društava i spasavalačkih ekipa (nosila, vito, graminger). Priložen je opis postupaka spasavanja ljudi s viših katova u slučaju prirodnih katastrofa iz pera B. Zabkara. Neka iskustva su iznesena u prikazu sudjelovanja na međunarodnom tečaju o spasavanju u nacionalnom spel. centru u St. Martin en Vercors. Na ronilačkom lozoru u ČSSR sudjelovali su i članovi JZS. Zastajemo za ostalima samo u opremi, jer gotovo svi koriste suha odjela. Od stranih iskustava prikazan je sistem za napinjanje užeta (francuski) bez drugih pomoćnih sprava (bloker, karabiner). U oširnijem priložu prikazana su talijanski pokusi i iskustva, o utjecaju padova na razne tipove sprava u slučaju ako se istrže sidrište. Ispitani su bili Petzl expedition, Croll, Jumar, Gibbs, Shunt, Diabolo descender. Koristi se uže 10 mm Edelrid superstatik i teret od 80 kg. Rezultati su prikazani na usporednim tabelama. O tome kako crtati polikone u objektima i njihov vođenje, piše D. Novak. Na kraju DZRJ Kranj informira o nabavi opreme.

Vladimir Lindić

Speleološka tematika u »Prirodis. Casopis Hrvatskog prirodoslovnog društva u godištu 1982-1983. objavljuje zanimljivosti i članke sa speleološkom tematikom autora S. Božićevića. U 2.1982: Jama kao smetište — zloupotreba speleološkog objekta kraj Nevesinja. Zagadivanja podzemlja i podzemnih voda sve je češći slučaj kod nas. Br. 5/1982: Kad je kamen bio vosak. Br. 8/1983: Urušenje u kršu — opisane su poznate provalite našeg krša, kao što su Crveno jezero. Modro jezero (frotski). Varnača (Velebit). Br. 9/1983: Uz TV emisiju »Krška polja« prikazano je podzemlje Buškoog blata. U 3.1983: Voda nestala ali i vjezin rad na vrstama. Prikazan je aktivni ponor Perinka kod Otočca. U 4.1983: Ponor u Kraljici — danas naučeni spuštili sistem u SR Hrvatskoj (preko 12 km).

Vladimir Lindić